

Tre av fire bruk borte på 50 år

Tall fra SSB (Statistisk sentralbyrå) viser at to-tre deler av gårdsbruka i Norge har blitt borte de siste 50 åra. Utviklinga de siste åra viser at 38 500 årsverk har blitt borte fra næringa fra 2000 til 2020.

AV LEONID RØDSTEN

Jordbruksareal i drift har økt litt, fra 9,55 millioner dekar i 1969 til 9,86 millioner dekar i 2020. Med færre bruk i drift betyr det at areal per bruk har økt fra 62 til 255 dekar i samme periode.

Mest sauebruk

SSB-tallene viser at det var flest sauebruk jordbruksbedrifter både i 2010 og 2020. I 2010 utgjorde sauebruka 21 prosent av totalt 46 600 jordbruksbedrifter. I 2020 var prosentdelen økt til 24 prosent av i alt 38 600 bedrifter.

Bruk med storfekjøttproduksjon har økt i andel fra 9 prosent i 2010 til 11 prosent i 2020. Også både andelen svineprodusenter og fjørfebruk har økt fra 4 til 5 prosent.

Jordbruksarealet utgjør om lag 3 prosent av Norges landareal.

Nedgang i mjølk

Sjølsgagt har det vært nedgang i antall bruk i alle produksjoner. Størst har nedgangen vært i mjølkeproduksjonen som i 2020 utgjorde 15 prosent av alle bruk mot 18 prosent ti år før.

Det blir færre bruk som driver både med mjølk og kjøtt.

– Siden 2010 har antall jordbruksbedrifter som driver kombinert med mjølk og kjøtt gått ned med 56 prosent. Det har vært en tydelig dreining fra færre mjølkekyr til langt flere

ammekyr. Videre har det vært en stor økning i antall kyllinger til slakt. Samtidig ser vi i periode en beskjeden nedgang på 2,5 prosent for antall jordbruksbedrifter med sauedrift, sier prosjektleder Geir Inge Gundersen i SSB.

38 500 årsverk borte på 20 år

Samla arbeidsinnsats i jordbruket i 2020 blei redusert med 12 prosent fra 2010. Sammen med færre og større bruk gjør det likevel at arbeidsinnsatsen per gardsbruk økte.

Arbeidsinnsatsen i jordbruket gikk ned med 37 prosent fra 1999 til 2010. Fra 2010 til 2020 er det en svakere nedgang på 12 prosent. I de to tidsperiodene har antall bruk gått ned med 34 prosent fra 2000 til 2010 og med 17 prosent fra 2010 til 2020.

Flest arbeidstimer utført på mjølkebruka

SSBs tall viser at det er mjølkebruka som samla utgjør flest årsverk. Bruk som driver med mjølkeproduksjon fra storfe som utførte flest arbeidstimer i 2020. De utførte 13 200 årsverk eller 4 100 timer per bruk noe som er 13 prosent mer enn i 2010. Antall mjølkekyr økte fra 21,4 til 29,9 mjølkekyr per bruk. Størrelsen på buskan øker altså langt mer enn arbeidsinnsatsen. Ei forklaring kan være mer automatisering og bruk av mjølkerobot som reduserer arbeidsinnsatsen i næringa.

Økning i hagebruk

I 2020 var det 1 400 gardsbruk som hadde hagebruksvekster som viktigste produksjon. Dette er ei arbeidsintensiv næring som sysselsetter mange sesongarbeidere, og i alt blei det utført 5 600 årsverk i 2020. Dette er ei økning på 14 prosent fra 2010. I alt blei 80 prosent av

Gårdbrukernes inntekt og gjeld	Gårdbrukernes inntekt og gjeld	Gårdbrukernes inntekt og gjeld	
		Endring i prosent	Endring i prosent
	2019	2018 - 2019	2014 - 2019
Jordbruksbedrifter med personlig bruker (antall)	36846	-1,6	-9,2
Gjennomsnittlig inntekt for brukere (kroner)	711200	3,3	18,1
Lønnsinntekt	298800	4,5	17
Næringsinntekt fra jordbruk	201300	0,7	15,9
Andre næringsinntekter	84000	2,3	17,3
Pensjoner	63800	6,2	32,6
Kapitalinntekter o.l.	63300	5	19
Gjennomsnittlig gjeld for brukere (kroner)	2205000	2	16,9

Statistikken viser ulike typer inntekter, gjeld, gjeldsrenter mv. for personer som driver jordbruk, uavhengig av jordbrukets betydning som inntektskilde. Beløpene er hentet fra skattestatistikk for personer. (Kilde Statistisk sentralbyrå).

utførte timer i hagebruket utført av innleid arbeidskraft.

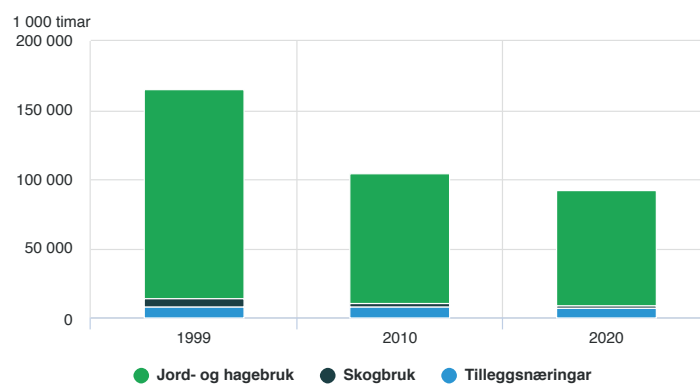
Antall bruk med hagebruksvekster har gått svakt tilbake fra 2010. Utførte årsverk per bruk viser 3,0 i 2010 og 4,0 årsverk i 2020. Økninga i arbeidsinnsatsen skyldes i hovedsak at jordbruksbedrifter med grønnsaker på friland og i veksthus øker mest. større.

Familien hjelper sauebonden

I tellinga er det kartlagt hvem som har utført arbeidet innen husdyrhold, jord- og hagebruk. For hele landet under ett sto bruker og ektefelle/samboer for 61 prosent, familiemedlemmer for 9 prosent og fast og tilfeldig hjelp for 29 prosent av arbeidstimer utført i jord- og hagebruk i 2020.

Gardsbruk med sau har fortsatt mest preg av å være ei familiedrift. I alt blei 90 prosent av timene på sauebruk utført av bruker, ektefelle/samboer og

Figur 1. Arbeidstimer utført i jord- og hagebruk, skogbruk og tilleggsnæringar

Kjilde: Landbrukstelling, Statistisk sentralbyrå.

Søylene viser utviklinga.

familiemedlemmer. Familiemedlemmer til sauebrukeren stod for 12 prosent av utførte arbeidstimer.

Tilleggsnæringar fortsatt viktig

Som for ti år sida er det fortsatt leiekjøring som er den til-

leggsnæringa flest gårdbrukere driver med. Det gjelder i alt 8 880 gardsbruk ifølge tellinga. Andre viktige tilleggsnæringar er utleie av jakt- og fiskeretter (8 220), utleie av bygninger (5 470), utleie av jordbruksareal (3 460) og produksjon og salg av trevirke (3 090).

Staten må finansiere løsdriftskravet!

Fylkesledermøtet i Norsk Bonde- og Småbrukarlag etterlyser politisk vilje til å satse på små- og mellomstore melkebruk fram mot 2034.

For å oppfylle løsdriftskravet innen 2034, må vi ha ekstra investerings- og lånemidler tilpasset melkebruk under 30 årskyr. Tilskuddsandelen må økes til 50%, maks 3 millioner. I tillegg må melkeprodusentene ha ei inntekt til å leve av, og inntekt til å betjene lånegjeld.

Fylkesledermøtet i Norsk Bonde- og Småbrukarlag etterlyser politisk vilje til å satse på små- og mellomstore melkebruk fram mot 2034. NIBIOs rapport 7/2021 viser utfordringene som må løses for å opprettholde melkeproduksjon over hele landet, basert på lokale ressurser.

For å oppfylle løsdriftskravet innen 2034, må vi ha ekstra investerings- og lånemidler tilpasset melkebruk under 30 årskyr. Tilskuddsandelen må økes til 50%, maks 3 millioner. I tillegg må melkeprodusentene ha ei inntekt til å leve av, og inntekt til å betjene lånegjeld.

Satsing på små og mellomstore melkebruk vil bidra til å opprettholde jord i drift, og kan gi inspirasjon til rekruttering og videre drift på mange gardsbruk. Det vil også gi grunnlag for ny næringsutvikling i bygder og lokalsamfunn. Med dagens finansieringsnivå blir alternativet å drifte bås fjøs videre, med tilrettelegging for tiltak på gardsnivå for å styrke dyrevelferd.

Fylkesledermøtet i Norsk bonde- og Småbrukarlag ber storting og regjering ta sitt ansvar om matproduksjon over hele landet på alvor. Det haster!

Krav til årets jordbruksoppgjør

Fylkesledermøtet i Norsk Bonde- og Småbrukarlag krever ei opptrappingsplan for tetting av inntektsgapet og økning av sjølforsyningsgraden – korrigert for import av råvarer til kraftfôr - til 50 % innen 2026. Inntektsgapet til andre grupper må reduseres med minst 50 000 kr/bruk i år!

AV LEONID RØDSTEN

«Mange bønder kjenner seg ikke igjen i tallgrunnlaget fra Budsjettnemnda for jordbruket. Viktige momenter her er utgifter til leie av jord og melkevote, arbeidsforbruk og skille av godtgjøring til egenkapital og arbeid», heter det i uttalelsen fra fylkesledermøtet.

Som forventa

Koronapandemien og fjorårets reduserte forhandlinger har

skapt store forventninger til årets forhandlinger. Corona er både en trussel og en mulighet, som må møtes med økt produksjon på norske ressurser, mener NBS.

«Stortinget har vedtatt klare inntektsmål for norske bønder. Beregninger viser at inntektene i landbruket fortsatt sakker akterut i forhold til andre grupper og inntektsgapet er minst like stort som før».

Småskala og beredskap

Småskalalandbruk, landbruk over hele landet, matvareberedskap og matvaresikkerhet er uttrykk som ofte er i bruk av politikere og andre for å beskrive verdiene i det norske landbruket. Mange gardsbruk i Norge står framfor et generasjonsskifte i årene som kommer. Da står de nevnte verdiene i fare. Sjøl om livet som gardbruker har mange positive sider så kan vi ikke skjule økonomien i drifta for etterkommerne våre.

Mer «jordbruk»

Inntektsøkninga til bønder

Forhandlingsutvalget i årets jordbruksoppgjør er, som sist, politisk nestleder Eli Berge Ness, styreleder Kjersti Hoff og styremedlem Kjell Erik Brandstadmoen.

med drøvtyggere skal i størst mulig grad skje ved bruk av grovfor og beite. Prisnedskrivning av korn må reduseres og kompenseres med en kraftig økning av støtte for å bruke grovfor og beite. Uten en slik endring er det vanskelig å få til en reell økning av selvforsyningsgraden, heter det i uttalelsen, som konkluderer med å kreve full kompensasjon for kostnadsveksten.